

Af Peter Bryd Petersen

Wienerlægen Sigmund Freud (1856-1939) var med sin psykoanalyse (PSA) en kraftig kritiker af det moderne vesterlandske menneske og dets fornufts-baserede fremskridtstro. Dette menneske, der har hyldet sig selv som det frigjorte individ, parat til at bruge alle sine energier til at udnytte livet her og nu. Freud var arvtager til andre kontinentale introverter, som Schopenhauer, Dostojevskij og Nietzsche. I 1928 svarede Freud en menneskeven: ”Vi menneskelige væsner er rodfæstet i vor dyriske natur og vil aldrig kunne blive Gud lig”. Paradisiske jordiske tilstande ville kræve fuldstændigt urealistiske afkald. For alle de dybere lag, helt tilbage til hulemennesket, levede stadig videre i de store masser.

Disse lag havde lige haft et voldsomt udbrud 1914-1918 og værre var i vente. På grund af drifterne, kaosset i det dybe ”det”: ”id’et”, ”... var mennesket ikke herre i eget hus ...”. Tolkningen af Freuds psykoanalyse vil her blive behandlet via en af de første, regelret uddannede, danske psykoanalytikere,

psykiateren Poul Færgeman 1912-67.

I et interview med ”Alt for Damerne” feb. 1966 betegnede Færgeman PSA som ”... en hypotese vedrørende den menneskelige natur ...”. Den skulle afdække ellers utilgængelige psykiske fænomener. Den menneskelige natur var inddelt i ”det’et”, ”jeg’et” og ”over-jeg’et”.

Igennem måske års samtaler med analytikeren skulle fortrængte kræfter og konflikter bevidstgøres. Målet var nået, når patienten var kommet ind til ”Ødipus komplekset”. Dette gamle græske sagn var fatalistisk grum afdækning af menneskets livsvilkår. Sådan så Poul Færgeman på det, iflg. sin klassiske Freud. Nærmest uundgåeligt ender Ødipus med at dræbe sin fader og voldtage sin moder.

I vor tid, hvor sindslidelser ses som genetisk bestemt og skabt af kemisk-neurale udvekslinger i hjernens væv, er det forståeligt, at psykoanalysen er trængt tilbage. Det samme er klassisk dannelse i skolen. PSA’ens lange, tålmodige behandling og svært beviselige resultater kan ikke klare sig i det jagende kon-

Poul Færgeman

kurrencesamfund. Her var det bedre, hvis hjernen var en computer.

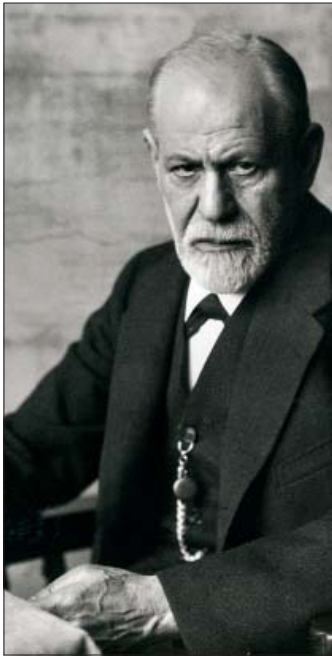
Poul Færgeman havde efter 1945, som en af de første danskere, fået sin psykoanalytiske uddannelse i USA, hvor Freuds lære havde fået bedre fat end i Europa. Han havde så i New York prøvet at praktisere analysen på amerikanerne, verdens da største betalende middelklasse (Færgeman noterede sig dennes hang til sex og alkohol – begge dele inden kl. 14!).

Færgeman blev stærkt fascineret af det fremstormende amerikanske samfund, som han, også mere kritisk, kendte gennem moderne

amerikansk litteratur (Kerouac, Salinger, Steinbeck).

Poul Færgeman havde forladt det forarmede Danmark, efter i 1945 at have afleveret sin lægelige doktordisputats: ”De Psykogene Psykoser” (oversat til engelsk 1963). Det var en opfølgning af Wimmers klassiker fra 1916 om de, af traumatiske påvirkninger fremkaldte, sindssygdomme.

I 1959 vendte Færgeman hjem og blev ansat som assisterende overlæge i psykoterapi ved Sindssygehospitalet i Århus. Der var imens kommet mere styr på PSA i Danmark, med Dansk Psykoanalytisk Selskab.

Sigmund Freud, 1926

Freuds konsultationsbriks, Freud-museet i London

Radisernes Trine med sin psykologbod ved vejen – 25 øre for hjælp – blev et symbol på psykoanalysen i det lille, snart fordums, bondeland.

I netop disse år drønedes det moderne velfærds- og forbrugssamfund frem, på bekostning af en traditionel og klassesdelt livsmåde. Individet skulle i højsædet. Under amerikansk vejledning skulle de onde ånder, der havde raseret den europæiske civilisation 1914-45, uddrives.

Det var i en række artikler i Information i tresserne, at Færgeman redegjorde for sine freudianske synspunkter – ofte i debat med andre psykologer. I 1982

udkom artiklerne i bogen ”En psykoanalytikers veje” Færgemans bekendelse til den klassiske Freud – der heller ikke lovede for meget om sin behandling – viste sig især i hans kritik af de moderne (efter 1945 –) neo-analytikere og deres ”keep-smiling”-optimisme. Disse neoanalytikere var typisk amerikanere eller europæere (tyskere) flygtet fra tredivernes hærgede Europa til ”den nye verden”. Af de tyske er især Karen Horney og Erich Fromm kendt på denne side af Atlanten.

Kort sagt lagde neoanalytikerne størst vægt på en opbygning af ”jeg’et”, også hos Freud den del af personligheden, der gjorde

mennesket fornuftigt og socialt/kulturelt tilpasset. Denne jeg-styrkende analyse kom netop i højsædet i 50’erne, hvor europæerne skulle tilpasses det liberale demokrati.

Men i ”det” – iflg. Færgeman og Freud en biologisk uregerlig magt i mennesket, lå alt det, man ikke kunne vælge selv. Libido udgik fra ”det” og indeholdt selve livsenergien, dynamikken i det menneskelige liv. Men i ”det” rugede også angsten og dermed forbunden aggressiv destruktivitet. Det blev til Thanatos – dødens lige så uundgåelige magt. Ud fra disse grundlæggende livsbetingelser gjorde

Færgeman op med neoanalytikernes ”muntre banaliteter”, som at være ”moden”, ”integreret” og ”produktiv”. Færgeman slutter sig til de kristne og den ateistiske jøde Freud, der siger, livet er lidelse og kræver resignation. Udefra truer selve tilværelsens meningsløshed, dødens sikkerhed og den ufølelse verdens natur. ”Neurosens elendighed” bliver her en beskyttelse mod ”den almindelige elendighed”. Om livet er værd at leve, er faktisk noget, der skal afgøres hver dag. Den klare fornufts indsigt af egen intethed er det, som skal overvindes. Måske med et ”Camusk” absurdistisk oprør!